

Privatna zbirka Sporčić-Kosinjski, Zagreb

Ljerka Kanižaj

Muzejski dokumentacioni centar,
Zagreb

Serija napisa o kolekcionarima i njihovim zbirkama započeta je s namjerom da se ukaže na pozitivan značaj čina sakupljanja u smislu uočavanja i očuvanja kulturne baštine. Sljedstveno tome, to je i skroman doprinos pokušaju poboljšanja društvenog statusa kolekcionara, koji su nerijetko ostavljeni da balansiraju na granici s društveno nepoželjnim pojavama, vodeći, dakako, računa o činiocima koji potiču čovjeka na sakupljanje. Izuzeto je kolekcionarstvo koje je samo manija zgrtanja predmeta bez svijesti o njihovoj kulturnoj diseminaciji.

Zbirka Sporčić-Kosinjski prezentirana je kao obiteljska zbirka, budući da je glavnina predmeta obiteljsko nasljeđe koje prelazi s koljena na koljeno. Međutim, nastanak, koncepciju, a naročito očuvanje integriteta zbirke, treba zahvaliti njezinom današnjem vlasniku Milanu Sporčiću, odnosno, kako sam kaže, čuvaru zbirke, budući da ju je već oporučno darovao unuci.

Premda je tokom vremena mijenjao sadržaj svoje zbirke, poticajni motiv za sakupljanjem ostaje uvijek isti, a to je želja za pronalaženjem i njegovanjem objekata, činilaca identiteta sredine u kojoj živi. Svoj sakupljački interes formirao je, prema njegovim riječima, odrastajući i formirajući se u sredini koja je poštovala i njegovala baštinu kao i smisao za ljepotu i umjetnost u svim oblicima življenja. Sticaj niza okolnosti usmjerio je njegov interes na predmete koji su na neki način povezani sa znamenitim ličnostima, pojedincima ili obiteljima koji su stvarali ili obilježili našu povijest i kulturnu baštinu: Zrinski, Frankopan, Napoleon (za kojeg smatra da je također iz naše povijesti), Vraniczany, Jelačić, Kukuljević-Sakcinski, Radić, Preradović, Matoš. Predmeti ove zbirke dio su ambijenta stana, a zastupljen je raznorodan materijal: namještaj, skulpture, slike, oružje, fotografije, knjige, pisma i razni drugi tiskani i pisani materijal. Značajnu i

zaokruženu cjelinu zbirke čini ostavština, osobni predmeti, Ivana Kukuljevića-Sakcinskog i njegove obitelji. Veći dio te ostavštine, namještaj, pisanu dokumentaciju i portrete iz obitelji Kukuljević, nasljedila je pokojna žena Milana Sporčića, Ana Ivona, koja je Kukuljevićeva praunuka. Kasnije je Milan Sporčić postupno nabavio još neke predmete koji su pripadali Kukuljeviću, na primjer pisaći stol.

Najbrojniju grupu srodnih predmeta zbirke čine portreti, uglavnom osoba koje su živjele u XIX. stoljeću. Budući da mu portreti predstavljaju najuži sakupljači interes, to je vlasnik zbirke objasnio riječima: »Nakon prvotnog svestranog interesa za umjetnost i dokumentacijsku građu, konačno sam se opredijelio za stariju građu, a posebno za portrete jer oni olikuju ličnosti iz naše bliske prošlosti, a svjedočanstvo su i o čovjeku i o kulturi življenja toga doba«. Portretima su zastupljene neke od vodećih ličnosti političkog i kulturnog života Hrvatske u prošlom stoljeću: Ivan Kukuljević-Sakcinski, Vinka Dragonje; Josip Jelačić, Veilera; Petar Preradović, Mihaila Stroya; Maksimilijan Vrhovec, nepoznatog autora.

Treba spomenuti još neke portrete, radove poznatijih slikara devetnaestog i s početka dvadesetog stoljeća: *Marija Luiza J. L. Davida*; *Ženski portret Franje Mückea*; *Portret crnogorske princeze Jaroslava Čermaka*; *Petar Zrinski Johana Zachea*; *Dragođa Balogh Alberta Moséa* i posebno sugestivan portret A. G. Matoša, Frane Branka Angeli Radovanija. Dječji portret iz obitelji Koncilij vrijedan je daljnjeg istraživanja u vezi s atribucijom i datacijom, budući da ima niz karakteristika portretnog slikarstva iz vremena u kojem je stvarao Vjekoslav Karas. Daljnje istraživanje zaslužuje i zanimljiv par portreta, supružnika, majordomusa imanja Zrinskih u Ozlju, Eve Norčić-Kukuljević i Tomasa Kukuljevića-Sakcinskog, s karakteristikama pučkog, portretnog slikarstva XVII. stoljeća. U zbirci su i radovi Anke Maroičić koja je portretirala članove vlastite obitelji i obitelji Vraniczany-Dobrinović, te radovi Oskara Jelačića-Bužimskog koji je portretirao osobe iz obitelji Kukuljević-Sakcinski i Sporčić-Kosinjski.

Zbirka skulptura mnogo je manja, ali se u njoj nalazi nekoliko djela vrhunске kvalitete. Najveći interes svakako pobuđuje Donatellov *Sv. Ivan*. Zanimanje pobuđuju još neke skulpture kao *Sv. Nikola* (iz XVII. stoljeća), *Katarina Zrinska* (iz XVIII. stoljeća) a posebno *Perikle*, Giovannija Giulionija i *Sv. Matej Francesca Robbe*, jedina, do sada poznata, pokretna skulptura ovog majstora. Ambijent stana, uglavnom XIX stoljeća, upotpunjuju razni predmeti umjetničkog obrta, satovi, svjetiljke, ogledala, posuđe i drugi sitni predmeti.

Cijelog života Milan Sporčić družio se s umjetnicima a posebno poslije rata u Zagrebu, kada im je kao šef UNRRA-e za tehničku pomoć u ona teška vremena pomogao, opskrbljujući ih nužnim namirnicama. Tako su i suvremenici ostavili tragove u njegovoj zbirci, ponekom posvetom, knjigom ili karikaturom kao Marijan Trepše. Da nije samo deklarativni branilac identiteta sredine, a niti puki sakupljač materijalnih vrijednosti, dokazao je Milan Sporčić i osobnim angažmanom prilikom spašavanja baštine, prosvjedovanjem prilikom intervencije u urbanom tkivu povijesne jezgre Zagreba, pismenim utocima mjesnim zajednicama i nadležnim ustanovama, o čemu postoji opširna dokumentacija. Uložio je, na primjer, protest kada je jedan ugledni zagrebački kipar namjeravao izvršiti rukonstrukciju Meštrovićeva *Zdenca života*, priloživši originalne nacрте Viktora Kovačića, koji je radio prema osobnim Meštrovićevim uputama. Založio se je i prilikom spašavanja oskrvrnenog i razrušenog groba i posmrtnih ostataka bana Josipa Jelačića i njegove kćeri, u kapelici Sv. Josipa u Novim Dvorima u Zaprešiću. Založio se da ostavština, dokumentacija rada, Hermana Bollea bude darovana Dijecezanskom muzeju u Zagrebu. Osobno je sačuavao dijelove prikupljene rukopisne baštine iza Stjepana Radića, Dragutina Domjanića, Vlahe Paljetka, Vjekoslava Majera, Vjenceslava Novaka, Međe Pucića, Frana Bulića, Šandora Ksavera Đalskog, Ivana Kukuljevića, Ivana Meštrovića, Petra Preradovića, Petra Zrinskog i bana Jelačića, što je ustupio Arhivu Hrvatske i Zavičajnom muzeju Like u Gospiću.

Sporčić-Kosinjski private collection, Zagreb

Lj. Kanižaj

The Sporčić-Kosinjski collection contains a great number of objects which have been passed down through various generations of the family. However, the conception, and especially the preservation of the collection today is due to Milan Sporčić, the present owner.

A number of factors have directed the interest of Milan Sporčić to objects that have same connection with famous persons or families of historic or cultural importance from our past: Zrinski, Frankopan, Napoleon (considered in the context of our history), Vraniczany, Jelačić, Kukuljević-Sakcinski, Radić, Preradović, Matoš. The collection contains furniture, sculptures, paintings, arms, photographs, books, printed and written documents, all housed and displayed in the private flat. Important items are: the personal belongings of Ivan Kukuljević Sakcinski, a collection of portraits of leading persons in the political and cultural life of the last century, as well as portraits of less known and unknown persons made by prominent artists from the 19th century such as Mücke, Stroy, Draganja, Zache, Čermak, Mose, J. L. David, Bukovac etc. Among sculptures of special interest are: the bust of St. John the Baptist by Donatello, a bust of Pericle by Giovanni Giulioni and the figure of St. Mathieu by Francesco Robba.

Milan Sporčić is not just a collector of objects but takes an active role in the protection of our heritage. He was, for example, very much concerned with the protection of the old core of the city of Zagreb.

Donatello iz zbirke Milana Sporčić-Kosinjskog

Jadranka Vinterhalter

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Veoma su zanimljive i značajne informacije o formiranju i razvoju privatnih kolekcija i o tome kako, kada i pod kojim uvjetima su nabavljani pojedini predmeti. Takvi podaci rasvjetljavaju pobliže i ličnost kolekcionara, a često su pokazatelji kulturno-povijesnih i političkih prilika.

Privatna zbirka zagrebačkog kolekcionara Milana Sporčić-Kosinjskog veoma je bogata likovnim djelima i arhivskom građom. Ipak, kao najznačajnija i najvrednija umjetnina izdvaja se skulptura — glava s poprsjem Sv. Ivana Krstitelja, koja se pripisuje Donatellu. Prema kazivanju Milana Spor-

čić-Kosinjskog, ovu je skulpturu do njela iz Italije u naše krajeve obitelj Frankopan i darovala je kao vjenčani dar Petru Zrinjskom. Upravitelj Zrinjskih dobara do 1670. godine bio je Tomas Kukuljević. djed Ivana Kukuljevića-Sakcinskog, a iz familije Kukuljević potječe supruga Milana Sporčić-Kosinjskog, sadašnjeg vlasnika. Naš sugovornik dalje pripovijeda kako su kipari Frane Kršinić i Ivan Meštrović prije pedesetak godina vidjeli u njegovoj zbirci ovu izvanrednu glavu i da je Meštrović bez dvoumljenja izrazio mišljenje da je njen autor Donatello. Prof. dr Grgo Gamulin prvi je doveo u vezu ovu skulpturu s kipom Sv. Ivana Krstitelja u katedrali u Sieni. Iz njegovog pera možemo uskoro očekivati naučnu obradu skulpture — atri-

Donato di Niccolo di Betto Bardi, zvani Donatello (Firenza 1368—1466) poznati je ranorenesansni kipar, učio u radionicama Ghibertija i Nanija di Banca, a radio skulpture za Firenzu i okolne gradove u Toscani. Značaj je Donatella u prekidu s idealiziranim i shematiziranim oblikovanjem ljudskog lika i uvođenju realizma u obradi portreta i figure, pri tom su mu za likove svetitelja pozirali obični ljudi. Kip Sv. Ivana Krstitelja u krstionici katedrale u Sieni, iz 1457. godine pripada Donatellovoj posljednjoj fazi i ima odlike njegovog razvijenog stilskog izraza.

Glava s poprsjem Sv. Ivana Krstitelja iz zbirke Sporčić-Kosinjski rađena je u kararskom mramoru koji je s vremenom dobio patinu slonove kosti.

Sv. Ivan Krstitelj iz zbirke Milana Sporčić-Kosinjskog

buciju, dataciju i analizu, budući da se bavi njenim istraživanjem. Analogiju dvije skulpture, zagrebačke i one u Sieni, potvrdila je i prof. dr Vera Horvat Pintarić.

S obzirom da je skulptura koju posjeduje Milan Sporčić-Kosinjski rađena u mramoru, a figura u sienskoj katedrali livena u bronci, pretpostavka je da se u Zagrebu nalazi prototip-original, prema kojem je kasnije rađena sienska glava i nastavljena u čitavu figuru. Kolekcionar nam je pokazao reprodukciju iz monografije *Donatello*, *Klassiker der Kunst*, Stuttgart und Berlin, Deutch Verlag Austalt, 1922, iz koje su sličnosti, čak identičnosti dvije glave očevide.

Dimenzije skulpture su 51 × 56 × 24 cm, što odgovara prirodnoj veličini. Glava je izvanredno obrađena, a psihička patnja na asketskom liku svetitelja izražena je realistički, na granici naturalizma. To je markantna glava, pravilnog nosa, izraženih jagodica i poluotvorenih usta u nijemom izrazu bola, s bujnom kosom koja u viticama pada niz čelo i vrat, s bradom i brkovima. Na poprsju su vidljiva rebra ispaćenog tijela, zaogrnutog životinjskom kožom. Poprsje je postavljeno na kamenu postament. Ovo je tek kratki opis skulpture čiju stručnu obradu očekujemo.

Sudbina je mnogih vrijednih djela, čak remek-djela, u privatnim zbirka-